

JAK DÁL? DOPORUČENÍ PRO ČESKOU VZDĚLÁVACÍ POLITIKU VYPLÝVAJÍCÍ Z VÝZKUMU NEÚSPĚŠNÝCH MATURANTŮ

RECOMMENDATIONS FOR CZECH EDUCATION POLICY RESULTING FROM THE RESEARCH ON UNSUCCESSFUL MATURA EXAMINEES

Petr Novotný¹, Katarína Rozvadská¹, Tereza Vengřinová¹, Martin Majčík¹

¹Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, Arne Nováka 1, 602 00 Brno, Česká republika

Abstrakt

Příspěvek shrnuje nejvýznamnější zjištění z projektu Další životní dráhy neúspěšných maturantů a maturantek realizovaného v letech 2019–2023. Výstupem projektu je závěrečná výzkumná zpráva obsahující zdůvodněná doporučení k dalším opatřením vzdělávací politiky v této oblasti. Vybrané teze této zprávy jsou prezentovány v příspěvku. Autoři je formulují v podobě doporučení, která se vztahují jak k prevenci prvního neúspěchu u maturitní zkoušky, tak k prevenci opakovaného neúspěchu při přistupování k opravným pokusům. Ve státní maturitní zkoušce každý rok neuspěje pětina přihlášených žáků. Jejich studium bylo spojeno se značnými ekonomickými a společenskými náklady, reálně však hrozí, že skončí bez formálního výstupu. Pro prezentovaný výzkum je určující, že o dalších osudech neúspěšných maturantů, zvláště s ohledem na další vzdělávací dráhu, nemáme dosud žádné informace. Příspěvek tuto mezeru zaplňuje a doporučení pro vzdělávací politiku rozděluje do tří skupin. První obsahuje doporučení pro období středoškolského studia, druhá je věnována podpoře a nastavení podmínek při samotné maturitní zkoušce. Třetí skupina doporučení se týká podpory maturanta po neúspěchu u zkoušky. Jsou reflektovány určité synergické tendence vztahující se k tématu maturitní zkoušky, předčasných odchodů ze vzdělá-

vání a opakovaně neúspěšných studentů. Odkazy na dokumenty vzdělávací politiky či návrhy relevantních aktérů jsou uvedeny tam, kde je s nimi návrh opatření v synergii.

Empirická data projektu pocházejí z opakovaných biografických rozhovorů se čtyřmi kohortami neúspěšných maturantů, kteří přistupovali k maturitní zkoušce v letech 2018, 2019, 2020 a 2021. Jednalo se o retrospektivní a prospektivní sledování členů jednotlivých kohort. Celkem proběhlo 111 rozhovorů s 52 respondenty, kteří byli vzděláváni na: gymnáziích, SOŠ a v nástavbovém studiu. Získaná data byla analyzována formou otevřeného kódování a také formou narativní analýzy jednotlivých životních příběhů. Návrhy na opatření se odvíjí od empiricky identifikovaných institucionálních či situačních faktorů vedoucích k neúspěchu a možností jejich ovlivnění. Interpretace jsou konfrontované s poznatky z jiných výzkumů a analýz. Dále jsou porovnávána s již existujícími návrhy opatření z aktuálních strategických dokumentů vzdělávací politiky. Příspěvek vznikl v rámci projektu č CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016377, který odpověděl na výzvu OP VVV, Inovace v pedagogice, kterou zastřešuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Navzdory své různorodosti tvoří opatření integrální celek opřený o empirická zjištění, která vypovídají o tom, jak selhávající maturanti vnímají prediktory neúspěchu, bariéry v přípravě na maturitu a míru (ne)spravedlnosti v nastavení cesty k získání maturitní zkoušky. Dále maturanti vypovídají o své přípravě na opakované pokusy v kontextu další pracovní a vzdělávací dráhy. Výpovědi informantů rámuje téma vyrovnání se s očekáváním z rodinného i školního prostředí a učení se být v životě úspěšný. Celkově vzniklo 8 návrhů opatření:

- 1) Kariérové poradenství jako nástroj podpory.
- 2) Podpora kvality a kontinuity pedagogické práce školy ve výuce maturitních předmětů.
- 3) Sjednocení přístupu učitelů maturitních předmětů.
- 4) Uznávání výsledků učení a flexibilní vzdělávací dráha.
- 5) Podpora při zvládnání individuálních potřeb studenta při maturitní zkoušce.
- 6) Informační podpora maturantů po neúspěšném pokusu.
- 7) Vzdělávací podpora maturantů po neúspěšném pokusu.
- 8) Alternativní vstup do terciárního a pomaturitního vzdělávání.

U každého navrženého opatření je pojmenovaná konkrétní dílčí intervence a uvedeno, na jakou úroveň opatření směřuje (systémová n. školní)

a jaký má charakter (preventivní n. intervenční). Dále je uvedena stručná charakteristika řešeného problému, podstaty řešení, řešení a synergické strategické opatření.

Klíčová slova: maturitní zkouška; neúspěch; opatření; vzdělávací politika

Abstract

The paper summarizes the most significant findings from the project Life pathways of unsuccessful graduates implemented in 2019–2023. The authors formulate them in the form of recommendations that relate both to the prevention of the first failure in the exam and to the prevention of repeated failure when approaching remedial attempts. Every year, about a fifth of registered pupils fail the state matriculation exam. Their studies were associated with significant economic and social costs, but there is a real risk of failure. It is decisive for the presented research that we still need to get information about the fate of successful high school graduates, especially about the following educational path. Recommendations are divided into three groups. The first contains recommendations for the period of secondary school studies; the second is dedicated to supporting and setting the conditions for the exam itself. The third group of recommendations concerns the support of a high school graduate after failing an exam. Certain synergistic tendencies related to the subject of the matriculation exam, early leaving education, and repeatedly unsuccessful students are reflected. Links to educational policy documents or proposals of relevant actors are given where there is a proposal for a synergistic measure. The empirical data of the project comes from repeated biographical interviews with four cohorts of students failing in school graduation who took the Matura exam in 2018, 2019, 2020 and 2021. It was a retrospective and prospective follow-up of their pathways 2 years after the exam. One hundred eleven interviews were conducted with 52 respondents who studied at grammar school programs, secondary vocational school programs, and two-year extension studies. Proposals for measures are based on empirically identified institutional or situational factors leading to failure and the possibilities of influencing them. Interpretations are confronted with findings from research and analysis. Furthermore, they are compared with already existing proposals for measures from the current strategic documents of education policy. In this way, certain synergistic tendencies related to the subject of matricula-

tion exams, early leaving education, and repeatedly unsuccessful students are reflected. Links to educational policy documents or proposals of relevant actors are given where there is a proposal for a synergistic measure. Despite their diversity, the measures form an integral whole based on empirical findings, which speak about how failing students perceive predictors of failure, barriers in preparing for high school graduation, and the level of (in)justice in setting the path to obtaining the high school graduation exam. Furthermore, the students comment on their preparation for repeated attempts in the context of the subsequent work and educational path. The informants' statements are framed by the theme of coping with expectations from the family and school environment and learning to be successful in life. In total, eight proposed measures were created:

- 1) Career counselling as a support tool.
- 2) Supporting the quality and continuity of the school's pedagogical work in the teaching of Matura subjects.
- 3) Harmonization of the approaches of teachers of Matura subjects.
- 4) Recognition of learning outcomes and a flexible learning path.
- 5) Support in handling the individual needs of the student during the Matura exam.
- 6) Information support for high school graduates after an unsuccessful attempt.
- 7) Educational support for students after an unsuccessful attempt.
- 8) Alternative entry into tertiary and post-secondary education.

Keywords: matura exam; failure; recommendations; educational policy

Bibliografie / Bibliography

- Česká školní inspekce [ČŠI]. (2022). *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022 – výroční zpráva ČŠI*.
- Česká školní inspekce [ČŠI]. (2018). *Vzdělávání ve středních školách s vysokou mírou neúspěšnosti žáků ve společné části maturitní zkoušky*. Tematická zpráva.
- Hloušková, L., Záleská, K., & Vengřinová, T. (2023). Educational Decision Making of Repeatedly Unsuccessful Czech Vocational Education and Training Examinees Leading to Passing the Matura Exam. *Studia paedagogica*, 27(4), 115–140.

Kontakt / Contact

doc. Mgr. Petr Novotný, Ph.D.: novotný@phil.muni.cz

Mgr. Katarína Rozvadská: rozvadska@phil.muni.cz

Tereza Vengřinová: vengrinova@phil.muni.cz